

Й

ЙЕРАРХИЧЕН ИКОНОМИЧЕСКИ СИНТЕЗ* (hierarchical /multilevel/ economic synthesis) – същото като *йерархичен синтез на икономическата система*.

ЙЕРАРХИЧЕН СИНТЕЗ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА СИСТЕМА* (hierarchical /multilevel/ synthesis of the economic system), **йерархичен икономически синтез**, –*вертикален синтез на икономическа система*, съставен от системи (респ. от подсистеми), намиращи се на различни йерархични равнища на нейната организация, т.е. между които има отношения на икономическа съподчиненост.

ЙЕРАРХИЧНА ДВУРАВНИЩНА ИКОНОМИЧЕСКА СИСТЕМА (hierarchical two-level economic system) – вж. *икономическа координация*.

ЙЕРАРХИЧНА ИКОНОМИЧЕСКА СИСТЕМА (hierarchical /multilevel/ economic system) – същото като *йерархична многоравнищна икономическа система*.

ЙЕРАРХИЧНА ИКОНОМИЧЕСКА СИСТЕМА (hierarchical /multilevel/ economic system) (**ки**) – ВЪВ:

йерархична двуровнищна икономическа система (вж. *икономическа координация*);

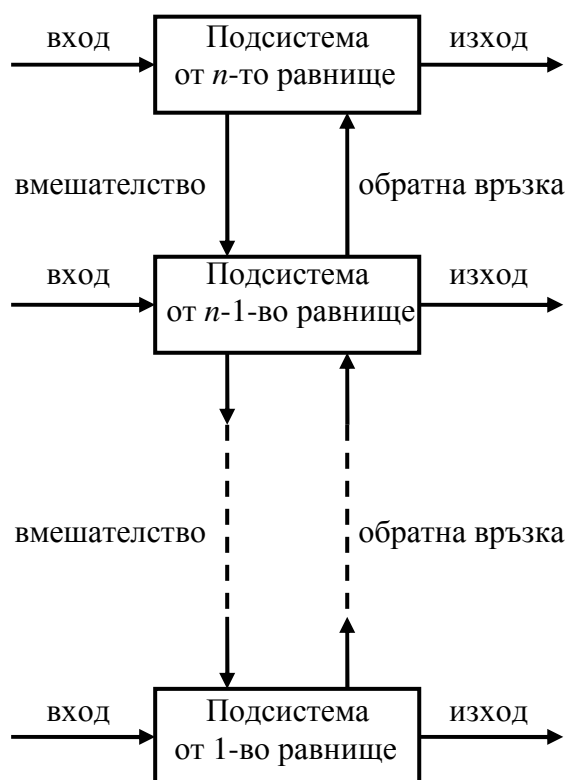
йерархична икономическа система (същото като *йерархична многоравнищна икономическа система*);

йерархична многоравнищна икономическа система;

координируемост на йерархичната икономическа система (същото като *икономическа координируемост*).

ЙЕРАРХИЧНА МНОГОРАВНИЩНА ИКОНОМИЧЕСКА СИСТЕМА (hierarchical multilevel economic system), **йерархична система на икономическо управление**, **йерархична икономическа система**, **многоравнищна икономическа система**, – *икономическа система*, композирана от повече от едно равнища (фиг. 1) (чиито *икономическите подсистеми* са разположени на повече от едно равнища) (обичайно – на повече от две равнища), която притежава следните характеристики: **първо**, последователно вертикално разполагане на икономическите подсистеми, от които е съставена дадената йерархична

многоравнищна икономическа система [това е **вертикална икономическа декомпозиция** (vertical economic decomposition), или още – **вертикална икономическа съподчиненост (субординация)** (vertical economic subordination)]; **второ**, приоритет на действията или още – право на **икономическо вмешателство** [т.е. на икономическа намеса, на **координиращо управляващо икономическо въздействие** (coordination managing economic impacts /actions/)] на **по-високостоящите икономически подсистеми** (supermal economic subsystems); **трето**, зависимост на действията на подсистемите от по-високите равнища от действителното изпълнение на техните функции от страна на **по-нисокостоящите икономически подсистеми** (infimal economic subsystems) (тук **обратната икономическа връзка** към по-високостоящите икономически подсистеми е реакция на икономическото вмешателство, т.е отговор на **управляващите икономически въздействия**).

Фиг. 1. Общ вид на йерархична многоравнищна икономическа система

Критерий за разграничаването на различните типове йерархични многоравнищни икономически системи е характерът на равнищата, на които те мо-

гат да се декомпозират. Такива критерии са: **първо**, равнището на абстрахиране (респ. на описание), на което отговарят понятията *икономически страт* и *многостратна икономическа система* (или още *стратифицирана икономическа система*); **второ**, равнище на сложност на вземаното икономическо решение, на което отговарят понятията *икономически слой* и *многослойна икономическа система* (или още *разслоена икономическа система*); **трето**, организационно равнище, на което отговарят понятията *икономически ешалон* и *многоешалонна икономическа система* (или още *ешалонизирана икономическа система*). Използването в общия случай на понятията страт, слой и ешалон в изследването на йерархичните многоравнищни системи е въведено от М. Месарович, Д. Мако и Я. Такахара¹. При построяването на многостратната, многослойната и многоешалонната икономическа система се прилага йерархичният подход към тяхното моделиране, т.е. те се конституират като йерархични многоравнищни икономически системи (каквито са именно многостратната, многослойната и многоешалонната икономическа система) във вид на многоравнищни икономически йерархии (в т.ч. – многостратна, многослойна и многоешалонна икономическа йерархия).²

¹ Вж.: *Mesarovic, M. D., Macko, D., Takahara, Y.* Theory of Hierarchical Multilevel Systems. Academic Press, New York – London, 1970 (превод на руски език: *Месарович, М. Д., Мако, Д., Такахара, И.* Теория иерархических многоуровневых систем. Издательство “Мир”, М., 1973, с. 56).

² Относно йерархичната многоравнищна икономическа система вж.: *Mesarovic, M. D., Macko, D., Takahara, Y.* Theory of Hierarchical Multilevel Systems. Academic Press, New York – London, 1970; *Mesarovic, M. D., Macko, D.* Foundations for a Scientific Theory of Hierarchical Systems. In: Hierarchical Structures. Elsevier, New York, 1969; *Mesarovic, M. D.* Mathematical Theory of General Systems. State University Press, University Park, Penns., 1967; *Mesarovic, M. D., Macko, D., Takahara, Y.* Coordinability of Dynamic Systems. Proc. JACC, Boulder, Col., 1969; *Федоренко, А. П.* О разработке системы оптимального функционирования экономики. Издательство “Наука”, М., 1968; *Аганбегян, А. Г., Багриновский, К. А., Гранберг, А. Г.* Система моделей народнохозяйственного планирования. Издательство “Мысль”, М. 1972; *Гранберг, А. Г.* Математические модели социалистической экономики. Издательство “Экономика”, М., 1978, гл. 3; *Макаров, В. Л.* Модели согласование экономических интересов. Издательство “Наука”, Новосибирск, 1981; Математический анализ моделей взаимодействия. Под редакцией Е. Л. Берленда. Издательство “Наука”, Новосибирск, 1981; *Миркович, К.* Моделиране на икономическите процеси. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, С., 1985, гл. 2; *Миркович, К.* Математически методи и модели в политическата икономия. Издание на Висшия икономически институт “Карл Маркс”, С., 1989, гл. 2.

ЙЕРАРХИЧНА СИСТЕМА ЗА ВЗЕМАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКО РЕШЕНИЕ (decision-making hierarchy system) (**ки**) – във:

функционална многослойна йерархична система за вземане на икономическо решение.

ЙЕРАРХИЧНА СИСТЕМА НА ИКОНОМИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ (hierarchical /multilevel/ system of the economic management) – същото като *йерархична многоравнищна икономическа система.*

ЙЕРАРХИЧЕН ИКОНОМИЧЕСКИ ВИХЪР* (hierarchical economic eddy) – такова положение в йерархична икономическа система с наличие на *странен икономически цикъл*, при което едновременно функционират всички нейни равнища с цел да се изработи ответна реакция (или *икономическо решение*) по отношение на някакво външно въздействие, за постигането на което системата проверява и съпоставя цялата си налична информация и възможности.

ЙЕРАРХИЧНОСТ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА СИСТЕМА (hierarchicality of the economic system), **икономическа йерархичност**, (*) – свойство на някои *икономически системи*, състоящо се в това, че те са изградени от подсистеми и компоненти (елементи и връзки), групирани на различни стратификационни равнища на функциониране (в т.ч. и на регулиране и управление) (вж. *йерархична многоравнищна икономическа система*). В частност йерархичността е едно от *изходните признаци на икономическата система* (на системата от *икономически отношения* в нейната цялост като система на общественото производство) и едно от необходимите свойства на *кибернетичните икономически системи*. Според този признак *кибернетичната икономическа система* е сложна – тя се изгражда от различни йерархични равнища на икономическа организация на общественото производство, на всяко от които са присъщи специфични икономически интереси, респ. критерии за тяхното изразяване, измерване и оценяване. Затова наименованията на собствените значения на йерархичността на икономическата система значения съвпадат с тези на признака *субектност на икономическата система*: **индивид** (person), **група** (group), **нация** (nation) и **регион** (region). Така (наред с многообразието на равнищата на субектност) възниква и многообразие на равнищата на йерархичност на икономическата система. Извършва се пресичане между значенията на тези два признака. Компонентите на отношенията на собственост от дадено равнище на субектността на икономическата система се диференцират и проектират върху различните равнища на нейната йерархичност. Върху тази осно-

-----

ва всяко икономическо отношение може да се изследва като момент в сложния процес на възпроизводството на собствеността на определено равнище на субектност и на взаимообусловеността му с възпроизводството на отделните функции на собствеността при различните равнища на йерархичност на икономическата система. Както и обратно: всяко икономическо отношение може да се изследва като момент в сложния процес на възпроизводството на определена функция на собствеността при съответстващото му равнище на йерархичност и на взаимообусловеността му с възпроизводството на собствеността на онова равнище на субектност, което е породило разглежданата функция.

ЙЕРАРХИЯ (hierarchy) (кд) – във:

двуравнищна управленска икономическа йерархия;

ешалонна икономическа йерархия (същото като ешалонизирана икономическа система);

йерархия за вземане на икономическо решение (същото като многослойна система за вземане на икономическо решение);

многоешалонна икономическа йерархия (същото като ешалонизирана икономическа система);

многослойна икономическа йерархия (същото като разслоена икономическа система);

многослойна йерархия за вземане на икономическо решение (същото като разслоена икономическа система и като многослойна система за вземане на икономическо решение);

многостратна икономическа йерархия (същото като стратифицирана икономическа система);

организационна йерархия на икономическата система (същото като ешалонизирана икономическа система);

слоеста икономическа йерархия (същото като разслоена икономическа система);

стратификационна икономическа йерархия (същото като стратифицирана икономическа система);

триравнищна управленска икономическа йерархия;

управленска икономическа йерархия;

функционална икономическа йерархия (вж. *разслоена икономическа система*);

функционална йерархия за вземане на икономическо решение (същото като *функционална многослойна йерархична систимо за вземане на икономическо решение*).

ЙЕРАРХИЯ ЗА ВЗЕМАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКО РЕШЕНИЕ (economic decision-making hierarchy) – същото като *многослойна система за вземане на икономическо решение*. Вж. *ешалонизирана икономическа система*.

ЙЕРАРХИЯ ЗА ВЗЕМАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКО РЕШЕНИЕ (economic decision-making hierarchy) (**ки**) – във:

йерархия за вземане на икономическо решение (същото като *многослойна система за вземане на икономическо решение*);

многослойна йерархия за вземане на икономическо решение (същото като *разслоена икономическа система* и като *многослойна система за вземане на икономическо решение*);

функционална йерархия за вземане на икономическо решение (същото като *функционална многослойна йерархична систимо за вземане на икономическо решение*).

ЙЕРАРХИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА СИСТЕМА (economic system hierarchy) (**ки**) – във:

организационна йерархия на икономическата система (същото като *ешалонизирана икономическа система*).